O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti rektori
G.I. Muxamedov
____
2023 yil “___” __________

TABIIY GEOGRAFIYA II
O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60111000 – Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi TGIM308		O‘quv yili 2025-2026	Semestr 5-6	ECTS - Kreditlar 5-5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4-4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Tabiiy geografiya II		150	150	300

2\. **I. Fanning mazmuni.**

Fanni o‘qitishdan maqsadi – talabalarga O‘rta Osiyo va O‘zbekistonning tabiatining o‘ziga xos tabiiy-geografik xususiyatlari , tabiiy sharoiti va resurslari, tabiat komplekslari, tabiat hodisalarning bir-biriga bog‘liq va aloqadorlik qonuniyatlarining o‘zaro bir-biriga bog‘liqligi va aloqadorligi, tabiiy geografik rayonlari va ular o‘rtasidagi geografik va ekologik tafovutlar haqida bilim berish, ko‘nikma va malaka yaratishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarga O‘rta Osiyo o‘lkasi hamda vatanimizning umymiy tabiiy-geografik xususiyatlari, tabiati va tabiiy resuralsridan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, tabiiy geografik rayonlarining tekislik va tog’lik provinsiyalari bo‘yicha xususiyatlarini tahlil qilish va o‘rgatish bilan birga Vatanni sevish va ardoqlash, miliy qadriyatlarni e’zozlash va ularga sidqidildan xizmat qilish ruhini singdirishdan iborat.

II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)
II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Kirish. Fanning o‘rganish ob’ekti, maqsadi va vazifasi. O’rta Osiyoning geografik o‘rni va chegaralari.

O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasining geografiya fanlari tizimida tutgan o‘rni, Markaziy Osiyo davlatlari geografiyasini o‘rganishdagi o‘rni, O‘rta Osiyo o‘lkasi haqida umumiy ma’lumot, uning geografik o‘rni, chegaralari, qismlarga bo‘linishiga.

2-mavzu: O‘rta Osiyo geografiyasining o‘rganilish tarixi

O‘lka tabiati haqida eng qadimgi tasavvurlar. O‘rta Osiyo tabiati va tabiiy boyliklarini arab va xitoy sayyohlari tomonidan o‘rganilishi. Geografik bilimlarning o‘rta asrlarda rivojlanishi. Amir Temur va Temuriylar davrida o‘lka tabiatiga doir geografik bilimlar. Mustamlaka davrida geografik tadqiqotlar. Mustaqillikdan keyin geografik tadqiqotlar.

3-mavzu: O‘rta Osiyo yer yuzasining tuzilishi

O‘lka relyefining shakllanishiga ta’sir etuvchi omillar. Asosiy relyef shakllari: tog‘lar, tog‘ tizmalari, tog‘ oraliq botiqlari, tekisliklar, platolar, botiqlar. Relyef shakllarining o‘ziga xos xususiyatlari.

4-mavzu: O‘rta Osiyonig geologik taraqqiyot tarixi. Zilzilalar

Geologik rivojlanish tarixi. Poleazoy, mezazoy va kaynazoy eralarida o‘lkaning rivojlanish tarixi. Asosiy burmalanish bosqichlari va ularda ko‘tarilgan tog‘lar. Zilzilalar, ularning hudud tektonik tuzilishi bilan bog‘liqligi, asosiy seysmik mintaqalar.

5-mavzu: O’rta Osiyo iqlimi.

O‘lkaning iqlimiy xususiyatlari. Iqlim hosil qiluvchi omillari. Harorat, yog‘inning va bosimning hududiy va yil fasllari bo‘yicha taqsimlanishi. Yillik, yanvar, iyul izotermalarining joylashish xususiyatlari. Shamollar, mahalliy shamollar, yil fasllari.

6-mavzu: O‘rta Osiyo ichki suvlari va suv boyliklari. Hozirgi zamon muzliklari

O‘lka ichki suvlarining turlari.Daryolar va ularning o‘lka hududi bo‘yicha taqsjmlanishi, to‘yinishi, daryo havzalari, daryolarning gidrografik xususiyatlari. Ko‘llar va ularning o‘lka hududi bo‘yicha taqsjmlanishi, ko‘llarning xususiyatlari, ko‘l qozoninig kelib chiqishiga ko‘ra turlari. Suv omborlari va ularning ahamiyati. Yer osti suvlari, ularning tarqalishi va turlari, xususiyatlari. Pomir, Tyanshan va Oloy tog‘ tizmalarida tarqalgan hozirgi zamon muzliklari.

7-mavzu: O‘rta Osiyo tuproqlari

O‘lkada tuproq qoplamining tarqalish qonuniyatlari. Tekislik, tog‘ oldi va tog‘ qismlarida tarqalgan tuproq turlari va ularning tavsifi, tuproqlar eroziyasi, tuproqlarning sho‘rlanishi, tuproq melioratsiyasi. Yer va tuproq boyliklaridan foydalanish. Tabiiy va suniy omillarning tuproqqa ta’siri.

8-mavzu: O‘rta Osiyo o‘simliklari va hayvonot dunyosi

O‘simliklar va hayvonot dunyosining qlim, relyef va boshqa geografik komponentlarga bog‘liq holda tarqalish qonuniyatlari. O‘simlik va hayvonlarning mahalliy sharoitga moslashishi, o‘simlik qoplamining asosiy turlari, o‘simlik boyliklaridan oqilona foydalanish. O‘rta Osiyoning endemik o‘simlik va hayvonlari. Qo‘shni hududlardan kirib kelgan hayvonlar. Tabiiy va suniy omillarning o‘simlik va hayvonot dunyosiga ta’siri.

9-mavzu: Tabiiy boyliklar va ularni muhofaza qilish. Qo‘riqxonalar, milliy bog‘lar va buyurtmalar

O‘rta Osiyo tabiiy boyliklari va ularning asosiy turlari. Tabiiy boyliklarning hozirgi holati, ularga tbiiy omillar va inson faoliyatining ta’siri, oqilona foydalanishning yo‘nalishlari. Orol bo‘yi , Issiqko‘l va Balxashbo‘yi hududlari muammolari. “Qizil kitob” va unga kiritilgan o‘simlik va hayvonot dunyosi.

O‘lkada tashkil etilgan qo‘riqxonalar, milliy bog‘lar va buyurtmalar haqida umumiy ma’lumot. Ularning joylashgan o‘rni, bajaradigan vazifalari, muhofaza qilinayotgan o‘simlik va hayvon turlari.

10-mavzu: O'rta Osiyo tekislik provinsiyasi. Qozog'iston past tog'lari. To'rg'ay. Mug'ojar. Mang'ishloq. Ustyurt

O'rta Osiyoning tekislik provinsiyasiga kiruvchi o'lkalar. O'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

11-mavzu: Balxashbo'yi va Olako'l. Orolbo'yi. Orol dengizining qurigan qismi. Quyi Amudaryo. Janubiy-g'arbiy Turon

O'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

12-mavzu: Betpakdala. Mo'yinqum. Qizilqum. Qoraqum. Mirzacho'l. Quyi Zarafshon. Qarshi cho'llari

O'lkalarning geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

13-mavzu: O'rta Osiyo tog' provintsiyasi. Saur va Torbag'atoy. Jung'oriya Olatovi. Tyanshan

O'rta Osiyo tog' provinsiyasiga kiruvchi o'lkalarga umumiy tavsif. Ularning turlari, tarqalish geografiyasi. Saur va Torbag'atoy, Jung'oriya Olatovi. Tyanshan o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

14-mavzu: Issiqko'l botig'i. Farg'ona botig'i. Janubiy Tojikiston botig'i

Issiqko'l botig'i, Farg'ona botig'i Janubiy Tojikiston botig'i o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

15-mavzu: Oloy-Hisor. Pomir. Turkman-Xurosan

Oloy-Hisor, Pomir, Turkman-Xurosan o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

16-mavzu: O'zbekistonning gerografik o'rni va O'zbekiston geografiyasining o'rganilish tarixi

O'zbekiston geografiyasining geografiya fanlari tizimida tutgan o'rni, Markaziy Osiyo davlatlari geografiyasini o'rganishdagi o'rni, O'zbekiston haqida umumiy ma'lumot, uning geografik o'rni, chegaralari, qismlarga bo'linishiga.

O'zbekiston tabiati haqida eng qadimgi tasavvurlar. O'zbekiston tabiati va tabiiy boyliklarini arab va xitoy sayyohlari tomonidan o'rganilishi. Geografik bilimlarning o'rta asrlarda rivojlanishi. Amir Temur va Temuriylar davrida respublika tabiatiga doir geografik bilimlar. Mustamlaka davrida geografik

tadqiqotlar. Mustaqillikdan keyin geografik tadqiqotlar.

17-mavzu: O'zbekiston yer yuzasining tuzilishi

O'zbekiston relyefining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar. Asosiy relyef shakllari: tog'lar, tog' tizmalari, tog' oraliq botiqlari, tekisliklar, platolar, botiqlar. Relyef shakllarining o'ziga xos xususiyatlari.

18-mavzu: O'zbekistonning geologik taraqqiyot tarixi. Zilzilalar

Geologik rivojlanish tarixi. Poleazoy, mezazoy va kaynazoy eralarida o'lkaning rivojlanish tarixi. Asosiy burmalanish bosqichlari va ularda ko'tarilgan tog'lar. Zilzilalar, ularning hudud tektonik tuzilishi bilan bog'liqligi, asosiy seysmik mintaqalar.

19-mavzu: O'zbekiston iqlimi

O'zbekistonning iqlimiy xususiyatlari. Iqlim hosil qiluvchi omillari. Harorat, yog'inning va bosimning hududiy va yil fasllari bo'yicha taqsimlanishi. Yillik, yanvar, iyul izotermalarining joylashish xususiyatlari. Shamollar, mahalliy shamollar, yil fasllari.

20-mavzu: O'zbekiston ichki suvlari

O'zbekiston ichki suvlarining turlari. Daryolar va ularning hududi bo'yicha taqsimlanishi, to'yinishi, daryo havzalari, daryolarning gidrografik xususiyatlari. Ko'llar va ularning o'lka hududi bo'yicha taqsimlanishi, ko'llarning xususiyatlari, ko'l qozoninig kelib chiqishiga ko'ra turlari. Suv omborlari va ularning ahamiyati. Yer osti suvlari, ularning tarqalishi va turlari, xususiyatlari. Tyanshan va Oloy tog' tizmalarida tarqalgan hozirgi zamon muzliklari.

21-mavzu: O'zbekiston tuproqlari

O'lkada tuproq qoplamining tarqalish qonuniyatlari. Tekislik, tog' oldi va tog' qismlarida tarqalgan tuproq turlari va ularning tavsifi, tuproqlar eroziyasi, tuproqlarning sho'rlanishi, tuproq melioratsiyasi. Yer va tuproq boyliklaridan foydalanish. Tabiiy va suniy omillarning tuproqqa ta'siri.

22-mavzu: O'zbekiston o'simliklari va hayvonot dunyosi

O'simliklar va hayvonot dunyosining iqlim, relyef va boshqa geografik komponentlarga bog'liq holda tarqalish qonuniyatlari. O'simlik va hayvonlarning mahalliy sharoitga moslashishi, o'simlik qoplamining asosiy turlari, o'simlik boyliklaridan oqilona foydalanish. O'rta Osiyoning endemik o'simlik va hayvonlari. Qo'shni hududlardan kirib kelgan hayvonlar. Tabiiy va suniy omillarning o'simlik va hayvonot dunyosiga ta'siri.

23-mavzu: O'zbekistonning tabiati va tabiiy boyliklarini muhofaza qilish.

O'zbekiston tabiiy boyliklari va ularning asosiy turlari. Tabiiy boyliklarning hozirgi holati, ularga tabiiy omillar va inson faoliyatining ta'siri, oqilona foydalanishning yo'nalishlari. O'zbekiston hududidagi muammolari. "Qizil

kitob" va unga kiritilgan o'simlik va hayvonot dunyosi. O'zbekistonda tashkil etilgan qo'riqxonalar, milliy bog'lar va buyurtmalar haqida umumiy ma'lumot. Ularning joylashgan o'rni, bajaradigan vazifalari, muhofaza qilinayotgan o'simlik va hayvon turlari.

24-mavzu: O'zbekistonni tabiiy geografik rayonlashtirish. Ustyurt va Quyi Amudaryo

O'zbekistonni tabiiy geografikik rayonlashtirish masalalari. O'zbekistonning tekislik provinsiyasiga kiruvchi o'lkalar.

Ustyurt va Quyi Amudaryoning geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

25-mavzu: Qizilqum va Quyi Zarafshon

Qizilqum va Quyi Zarafshon o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

26-mavzu: Farg'ona botig'i va O'rta Zarafshon

Farg'ona botig'i va O'rta Zarafshon o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

27-mavzu: Qashqadaryo va Surxondaryo

Qashqadaryo va Surxondaryo o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

28-mavzu: G'arbiy Tyanshan va Turkiston-Nurota

G'arbiy Tyanshan va Turkiston-Nurota o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

29-mavzu: Hisor-Zarafshon va Bobotog'

Hisor-Zarafshon va Bobotog' o'lkalarining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

30-mavzu: Toshkent – Mirzacho'l

Toshkent – Mirzacho'l o'lkasining geografik o'rni, chegaralari, geologik va geomorfologik tuzilishi, foydali qazilmalari, ularnig turlari, iqlimi, ichki suvlari, o'simlik va hayvonot dunyosi.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. O'rta Osiyoning geografik o'rni, chegaralari va maydoni

2. O'rta Osiyoning tabiiy xaritasini o'rganish
3. O'rta Osiyoning geografik o'rganilish tarixi.
4. O'rta Osiyo tabiati va tabiiy boyliklarini o'rganishda o'rta asrlardagi qomusiy olimlarimizning qo'shgan xissasi.
5. O'rta Osiyo relyefi
6. O'rta Osiyo relyef shakllarining o'ziga xos xususiyatlari
7. O'rta Osiyo geologiyasi
8. Asosiy burmalanish bosqichlari va ularda ko'tarilgan tog'lar.
9. O'rta Osiyo iqlimi
10. O'rta Osiyo iqlim xaritasini tahlil qilish
11. O'rta Osiyo daryolari
12. O'rta Osiyo ko'llari va hozirgi zamon muzliklari
13. O'rta Osiyo tekislik tuproqlari
14. O'rta Osiyo tog' va tog' oldi tuproqlari
15. O'rta Osiyo o'simliklari
16. O'rta Osiyo hayvonot dunyosi
17. O'rta Osiyo tabiiy boyliklari va ularni muhofaza qilish
18. O'rta Osiyo qo'riqxonalari, milliy bog'lar va buyurtmalari
19. Qozog'iston past tog'lari, To'rg'ay va Mug'ojar o'lkalari
20. Mang'ishloq va Ustyurt o'lkalari
21. Balxashbo'yi va Olako'l o'lkalari
22. Orolbo'yi, Orol dengizining qurigan qismi, Quyi Amudaryo, Janubiy-g'arbiy Turon o'lkalari
23. Betpakdala va Mo'yinqum o'lkalari.
24. Qizilqum, Qoraqum, Mirzacho'l, Quyi Zarafshon va Qarshi cho'llari
25. Saur va Torbag'atoy, Jung'oriya Olatovi o'lkalari.
26. Tyanshan o'lkasi
27. Issiqko'l botig' va Farg'ona botig'i o'lkalari.
28. Janubiy Tojikiston botig'i o'lkasi
29. Oloy-Hisor o'lkasi.
30. Pomir va Turkman-Xurosan o'lkalari
31. O'zbekistonning geografik o'rni, chegaralari va maydoni, O'zbekistonning geografik o'rganilish tarixi
32. O'zbekiston relyefi
33. O'zbekiston geologiyasi
34. O'zbekiston iqlimi
35. O'zbekiston ichki suvlari
36. O'zbekiston tuproqlari
37. O'zbekiston o'simliklari va hayvonot dunyosi
38. O'zbekiston tabiiy boyliklari va ularni muhofaza qilish
39. Ustyurt va Quyi Amudaryo
40. Qizilqum va Quyi Zarafshon
41. Farg'ona va O'rta Zarafshon
42. Qashqadaryo va Surxondaryo

43. G'arbiy Tyanshan va Turkiston-Nurota
44. Hisor-Zarafshon va Bobotog'
45. Toshkent-Mirzacho'l

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbek olimlarining O'rta Osiyo tabiatini o'rganishdagi hissasi
2. Amur Temur va Temuriylar davrida O'rta Osiyoning o'rganilishi
3. O'rta Osiyoda gersen geotektonik bosqichida vujudga kelgan hududlar
4. O'rta Osiyoda zilzilalar va ularning oqibatlari
5. O'rta Osiyo iqlimidan rekreatsion maqsadlarda foydalanish
6. O'rta Osiyo daryolarning umumiy tavsifi, to'yinish manbalari
7. O'rta Osiyo ko'llari (Balxash ko'li muammosi) tavsifi
8. O'rta Osiyo ko'llari (Issiqko'l muammosi) tavsifi
9. O'rta Osiyoda mineral termik suvlarning geografik tarqalishi
10. O'rta Osiyo suv omborlari va ularning ahamiyati
11. Tyanshan tog' tizimidagi hozirgi zamon muzliklari va ularning ahamiyati
12. Pomir tog' tizimidagi hozirgi zamon muzliklari va ularning ahamiyati
13. Pomir tog' tizimidagi O'rta Osiyo to'g'on ko'llari tavsifi
14. O'rta Osiyo tuproqlari va ulardan foydalanish
15. O'rta Osiyoning noyob va "Qizil kitob"ga kiritilgan o'simliklari
16. O'rta Osiyoning noyob va "Qizil kitob"ga kiritilgan hayvonot dunyosi
17. O'rta Osiyo qo'riqxonalari tavsifi
18. O'rta Osiyo tabiat yodgorliklari va ularning tarqalishi
19. Qizilqum cho'li poleogeografiyasi
20. Qoraqum cho'li poleogeografiyasi
21. Badaxshon tog' tizimi organik dunyosi
22. Tyanshan sirtlari va ularning vujudga kelish sabablari
23. O'rta Osiyo suv omborlari va ularning ahamiyati
24. O'rta Osiyo yer osti suvlari
25. Grunt suvlari va ularning geografik tarqalishi
26. O'rta Osiyo hududidagi shifobaxsh suvlar
27. O'rta Osiyo tuproqlari va ularning geografik tarqalishi
28. O'rta Osiyo tekisliklarida tarqalgan tuproqlar
29. O'rta Osiyo balandlik mintaqalarida tarqalgan tuproqlar

30. O'rta Osiyo dasht zonasida tarqalgan tuproqlar
31. O'rta Osiyo chalacho'l zonasida tarqalgan tuproqlar va ularning xususiyatlari
32. O'rta Osiyo iqlimini shakllanishiga havo massalari va atmosfera sirkulyatsiyasii omili
33. O'rta Osiyo yer usti tuzilishining iqlimini shakllanishiga ta'siri
34. O'rta Osiyo hududida haroratning taqsimlanishi.
35. O'rta Osiyo iqlim resurslari (Quyosh energiyasi, shamol energiyasi, gelioresurs).
36. O'rta Osiyo hududidagi mahalliy shamollar.
37. O'rta Osiyo yil fasllariga xos xusuiyatlar
38. O'rta Osiyo hududid yog'inning taqsimlanishi
39. O'rta Osiyo iqlimining shakllanishida antropogen omil ta'siri
40. O'rta Osiyo iqlimining shakllanishiga ta'sir etovchi havo massalari
41. Turon tropik havo masasasining iqlimga ta'siri
42. O'rta Osiyo iqlimiga ta'sir etuvchi tabiiy omillar
43. O'rta Osiyo ichki suvlarining geografik tarqalishiga ta'sir etuvchi omillar
44. O'rta Osiyo daryolarining to'yinish tiplariga ko'ra guruhlari
45. O'rta Osiyo daryolarining geografik tarqalishi
46. Qozog'iston berk havzasi daryolariga tavsif
47. Shimoliy Muz okeani havzasi daryolariga gidrografik tavsif
48. Turkmaniston berk havzasi daryolariga tavsif
49. Amudaryo va Surxondaryoga gidrografik tavsif
50. Sirdaryo va Chirchiq daryolariga gidrografik tavsif
51. Zarafshon va Qashqadaryoga qiyosiy tavsif
52. Ili, Qoratol va Chu daryolariga qiyosiy tavsif
53. O'rta Osiyo dryolarining xo'jalikdagi ahamiyati
54. Balxash –Olako'l havzasiga quyiluvchi daryolarga tavsif
55. O'zbekiston tabiiy geografiyasining o'rganish ob'ekti, maqsadi, vazifalari
56. O'zbekiston tabiati va tabiiy boyliklarining o'rganish tarixi.
57. O'zbekiston geologik tuzilishi va relyefi
58. O'zbekiston iqlimiy resurslari geografiyasi
59. O'zbekiston tabiiy resurslaridan oqilona foydalanish masalalari
60. O'zbekiston tabiiy resurslarining zonallik bo'yicha tarqalishi
61. O'zbekiston qo'riqxonalari, ularni tashkil qilishning geografik jihatlari
62. O'zbekiston "Qizil kitobi", uning maqsad va vazifalari
63. O'zbekiston suv resurslari va ularni muhofaza qilish masalalari
64. O'zbekiston kanallari va xo'jalikdagi ahamiyati
65. O'zbekistonda tashkil qilingan suv omborlari, maqsad va vazifalari
66. O'zbekistonda sho'rlanish va cho'llanish muammolari
67. O'zbekistonning organik dunyosining geografik xususiyatlari
68. O'zbekistonning tabiati, tabiiy boyliklari va ularni muhofaza qilish masalalari
69. Ustyurt okrugi tabiiy boyliklari va ulardan foydalanish

	70. O‘zbekiston tekislik qismi o‘simliklari va ularni muhofaza qilish 71. O‘zbekiston tekislik qismi hayvonot dunyosi va ularni muhofaza qilish 72. O‘zbekiston tog‘li qismi o‘simliklari va ularni muhofaza qilish 73. O‘zbekiston tog‘li qismi hayvonot dunyosi va ularni muhofaza qilish 74. O‘zbekiston tekislik qismi qo‘riqxonalari va ularning ahamiyati 75. O‘zbekiston tog‘lari tabiatini muhofaza qilish muammolari 76. O‘zbekiston tuproqlarini muhofaza qilish masalalari 77. O‘zbekiston o‘simliklari “Qizil kitob”i 78. O‘zbekiston hayvonot dunyosi “Qizil kitob”i 79. Tuyamo‘yin suv ombori va xo‘jalikdagi ahamiyati 80. Tolimarjon suv ombori va xo‘jalikdagi ahamiyati 81. Andijon suv ombori va xo‘jalikdagi ahamiyati 82. Chorvoq suv ombori va unung xo‘jalik, rekreatsion ahamiyati 83. O‘zbekiston muzliklari va ularning ahamiyati 84. Aydar-Arnasoy ko‘llari tizimi umumiy tavsifi 85. O‘zbekiston dovonlari va ularning geografiyasi 86. Orol ko’liga umumiy tavsif (1960- yilgacha bo’lgan davrlardagi holati) 87. O‘zbekistonda tarqalgan grunt suvlari va ularning geografik tarqalishi 88. Orolbo’yi Qoraqumining tabiiy geografik xusustyatlari 89. G‘arbiy Tyanshan tog’ tizimi relyefiiga umumiy tavsif. 90. O‘zbekiston tabiatini muhofaza qilish muammolari
3.	**V. Ta’lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:** - O‘rta Osiyo va O’zbekiston tabiiy geografiyasi fanining rivojlanishining asosiy bosqichlarini, asosiy tabiiy geografik xususiyatlarini, ularni keltirib chiqaruvchi omillar va qonuniyatlar, darslik, o’quv qo’llanmalar va maxsus adabiyotlardan bilim egallash jarayonida foydalana bilishlari, o’quv ko’rgazmali vositalar xarita, atlas kabilarni o’qiy bilish va ulardan foydalana olishlari, statistik ma’lumotlarni tahlil qilishi, jadval kartografik, kartadiagramma materiallaridan foydalana bilishlari va ularni tayyorlay bilishlari ***bilimga;*** - O‘rta Osiyo va O’zbekiston tabiiy geografiyasining o‘ziga xos, tabiatining betakror, boshqa regionlardan ajralib turadigan tamonlarini, region o‘zining rivojlanish tarixi, tektonik tuzilishi uning relyefiga qanday ta’sir ko‘rsatganligi, tabiat unsurlarining bir-biriga ta’siri va uning natijasida kelib chiqadigan hodisalarni tahlil qila bilish ***ko’nikmalariga;*** - O‘rta Osiyo va O’zbekiston tabiatining o‘ziga xos tabiiy-geografik xususiyatlari, tabiiy sharoiti va resurslari, tabiat komplekslari, tabiat hodisalarning bir-biriga bog‘liq va aloqadorlik qonuniyatlarining o‘zaro bir-biriga bog‘liqligini tahlil qilish hamda O‘zbekiston tabiatini hamma sohalarda to‘g‘ri va bir xilda yozilishiga erishish, umymiy tabiiy-geografik xususiyatlari va ularni tahlil qilish, darslik, o‘quv qo‘llanmalar va mahsus adabiyotlardan bilim egallash jarayonida foydalana bilishlari, o‘quv ko‘rgazmali vositalar xarita, atlas kabilarni o‘qiy bilish va ulardan foydalana bilishlari va ularni baholash ***malakasiga ega bo‘lishi kerak.***

4.	**VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • ma’ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo‘lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	**VIII. Asosiy adabiyotlar:** 1. Baratov P., Mamatqulov M., Rafiqov A.A. O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasi. O‘quv qo‘llanma T.: O‘qituvchi, 2002. 2. Baratov P. O‘zbekiston tabiiy geografiyasi. (Oliy O‘quv yurtlari geografiya talabalari uchun o‘quv qo‘llanma). T.: O‘qituvchi, 1996. 3. Baratov P. Tabiiy geografiya (O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasidan amaliy ishlar). T.: TDPU, 2014. 4. Baratov P. O‘zbekiston tabiiy geografiyasidan amaliy mashg‘ulotlar. T.: Cho‘lpon, 2005. **IX. Qo‘shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O‘zbekiston”, 2017. 2. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.- Toshkent, 2021. -458 b. 3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O‘zbekiston”, 2017. 4. Baratov P, Soatov A. Umumiy tabiiy geografiya. Toshkent.: “O‘qituvchi”, 2002. 5. Sabitova N.I., Saidkarimova Z.S. Dunyo tabiiy geografiyasi va topografiya asoslari. Uslubiy qo‘llanma. O‘zMU, 2007. 6. Abdimurotov O.U. Geografiyadan masala va mashqlar. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent, MALIK PRINT CO, 2021. – 200 b. 7. Vaxobov X., Abdulqosimov A., Alimkulov N.R. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi. O‘quv qo‘llanma. T.: Nodirabegim, 2021. 8. Baratov P., Sultanova N.B. Umumiy Yer bilimi. O‘quv qo‘llanma. T.: Info Capital Group, 2019.

	X. Axborot manbalari 1. www.pedagog.uz 2. www.edu.uz 3. www.ziyonet.uz 4. www.cspi.uz 5. www.lib.cspi.uz 6. www.geografiya.uz 7. www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK)
7.	**Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023-yil " 29 " avgust dagi qarori bilan tasdiqlangan**
8.	**Fan/modul uchun ma'sul:** O.U.Abdimurotov – CHDPU, "Geografiya" kafedrasi mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori,(PhD).
9.	**Taqrizchilar:** N.R.Alimkulov – TDPU, "Geografiya va uni o'qitish metodikasi" kafedrasi professori v/b, geografiya fanlari nomzodi. K.A.Xakimov – Mirzo Ulug`bek nomidagi O`zbekiston Milliy Universiteti Tabiiy geografiya kafedrasi mudiri: g.f.f.d. (PhD)